

form

nr 4 - 2000 s. 34 - 37, her gjengitt uten illustrasjoner

FOTO- HISTORIEN

- en ny
dimensjon

av
Hanne
Holm-Johnsen

Fotografiet er et krevende billedmedium. Likheten med virkeligheten, slik vi oppfatter den, og det store forbruket av fotografier i enhver sammenheng, gjør oss blinde for stil og individualitet hvis den ikke er eksplisitt. På lik linje med de tradisjonelle teknikkene som maleri eller tegning har også fotografiet sine ismer. Ofte er uttrykket forbundet med den tradisjon og bruk bildene går inn i. I dagens kunstneriske fotografi finner vi en kakofoni av uttrykk. Det er viktig å lære barn å være kritiske betrakere.

Det norske samfunnet har ikke vært særlig opptatt av fotografiet. Det vil si fotografiet som selvstendig gjenstand med en egen historie. For de fleste var og er fotografiet et kikkhol til fortiden og på virkeligheten! Munchs utsagn "Fotografiapparatet kan ikke konkurrere med pensel og palett så lenge det ikke kan benyttes i himmel og helvete" har nesten vært brukt som et mantra og bekreftet for mange at det var et ubetydelig medium. En mekanisk teknikk til å produsere mindreverdige bilder. Først nå når det analoge fotografiet begynner å bli historie, og de tradisjonelle teknikkene så å si er marginalisert på bekostning av fotografi, film og video, er den voksende interessen merkbar. Det er mulig at folk flest i dag er mer kritiske til fotografiers sannhetsgehalt på grunn av det voksende antall digitale bilder, men det er enda en lang vei fra intellektuelt å forstå at digitale bilder er manipulert til å se fotografier som et menneskes åndsverk påvirket av valg, omstendighetene og fotoindustriens begrensninger. Den dagen vi formidler forståelse for at selv passfotografier går inn i en stilhistorie og representerer en holdning, har vi virkelig tatt fotografiet som billedmedium på alvor.

Her i landet begynte interessen rundt fotografiet som kunst for alvor å vokse frem på 1970-tallet. I 1974 ble Forbundet Frie Fotografer grunnlagt (fotograf-ensk unsterorganisasjon) med alt hva det innebar (forhandlingsrett, stipendier, galleri osv). En organisasjon som tok vare på fagfotografenes interesser hadde eksistert siden 1894. Først i 1990 ble det opprettet en høyere utdanning for fotografer ved Kunsthøgskolen i Bergen. Etter det kan det se ut som om alt har gått i rivende fart, når så å si alle akademier og kunstskoler har foto og en stor gruppe kunstnere som er utdannet i andre teknikker arbeider innenfor mediet. Allikevel eksisterer det bare sporadisk forskning i emnet på universiteter og høyskoler, og kunstskolene underviser lite fotohistorie. I 1995 fikk Norge et nasjonalt museum med ansvar for fotografi (se egen spalte). Samme år ble fotografiet innlemmet i åndsverkloven med et forsøk på å skille mellom fotografiske verk og fotografiske bilder. Hjelpeløsheten i juristenes definisjoner speiler historieløsheten og den evige debatten om fotografi kan være kunst - og når. Jeg våger å påstå at de fleste formidlere, det være seg kunsthistorikere eller lærere, lider av samme hjelpeløshet.

Jeg vil peke på noen poeng for å vise viktigheten av litt kunnskap om fotohistorien for dagens kunstneriske mangfold, og ta utgangspunkt i to "nasjonalikoner" for å tydeliggjøre to forskjellige motivtyper og måten å behandle disse på:

Stort sett all kunnskap som var nødvendig for å lage et fotografi var tilstede før man fant ut hvordan et bilde kunne fikseres. Kunstnere hadde benyttet camera obscura, optiske linser og andre hjelpemidler for å få korrekte detaljer og perspektiv i århundrer. Derfor var Niepce/Daguerres oppfinnelse som ble offentliggjort i Paris i 1839 og Fox Talbots oppfinnelse som ble patentert i London samme år bare slutten på en lang forskningsprosess. Men det var samtidig begynnelsen på en industri. Daguerreotypiet hadde skarpheten og detaljrikdommen, men var unik, dvs det var negativ og positiv i ett. Fox Talbots teknikk derimot hadde et negativ, men begge deler var av papir. Derfor ble bildene litt uskarpe i detaljene. Kanskje er det ikke tilfeldig at det maleriske fotografiet, også kjent under navnet Piktorialisme, hadde stor utbredelse i England? Og siden det var tette kontakter mellom England og Norge, har det piktorialistiske uttrykket alltid hatt en høy stjerne hos våre fotografer og ofte blitt forbundet med det kunstneriske.

Til tross for begynnelsens kompliserte prosesser og tunge kameraer hadde man hele tiden en mulighet til å velge uttrykk og innhold. Man kunne lage stemningslandskaper og iscenesatte genre scener inspirert fra kunsten, eller velge et detaljert dokumenterende uttrykk for motiver fremmed for datidens bilder. Det var samfunnets raske omveltninger, forandringene innenfor stil og bruk av bilder som

Et
lite
tilbakeblikk

